

Undersøgte, overpløjede gravhøje fra Ribe amt

Fund i Holsted og Læborg

Af seminarielærer Leo Nourup.

I de sidste år har jeg undersøgt en del overpløjede gravhøje, hvor man under markarbejde er stødt på sten. Det viser sig ofte, at disse høje, selv om de næsten ikke er til at se mere, alligevel indeholder grave. Disse grave stammer for det meste fra enkeltgravsfolket eller det såkaldte stridsøksefolk, der for ca. 4000 år siden vandrede ind i Jylland og i særlig grad bosatte sig på bakkeøerne. — Om enkelte af disse fund, som skiller sig ud fra de andre, skal her berettes.

Hos *gdr. Otto Jensen*, »Sandagergaard«, mtr. nr. II b. *Sdr. Holsted*, var man stødt på en større sten ved en ganske lille forhøjning på marken, og jeg blev underretet derom. Det viste sig, at stenen tilhørte en række af sten, som i sin tid havde dannet fodkransen omkring den lille høj, der nu var så godt som helt udjævnet. De fleste sten var dog allerede fjernet for omkring halvtreds år siden af en af gårdens tidligere ejere. Dennes søn, Peder

Hermansen, ledte dengang efter graven, men fandt ingen.

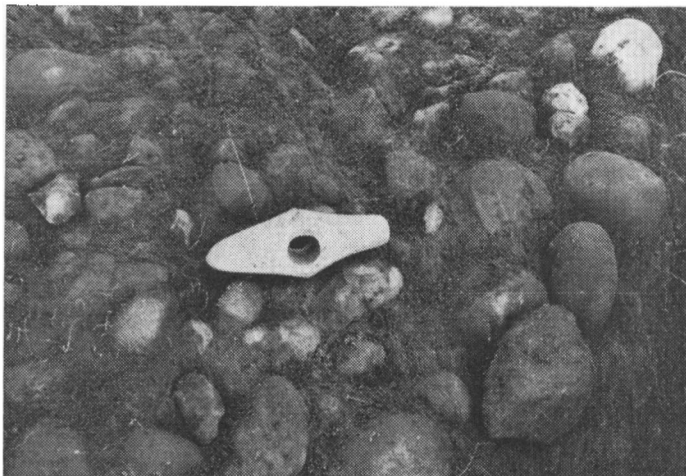
Ved den nu foretagne undersøgelse, viste det sig, at der var en grav i midten af den svage forhøjning. Lige under mulden fremkom en simpel brolægning, som markerede graven, der havde en

Den brolagte grav med den smukke stridsøkse, i forgrunden ligger de to leramuletter.

længde af 207 cm og en bredde i vest på 80 cm og i øst 77 cm. Stenlægningen var gravens bund, og her lå i vestenden tæt ved den sydlige langside en stor, smuk stridsøkse af grønsten. Den havde en længde af 14,5 cm og en største bredde på 5,2 cm. Skafthullet sad i midten og havde en diameter på 2,5 cm. Øksens overside var næsten plan, kun ganske lidt konkav, hvorimod undersiden var mere konkav. Øksen havde firsidet tværsnit, omtrent ensdannet æg og nakke og kraftige udvidelser om-

kring skafthullet. Denne øksetype er den almindeligste blandt de ældre økser og kendes i 326 stedfundne eksemplarer, heraf 49 gange i undergrave og 27 i bundgrave. Enkelte fund fra overgrave kendes dog også, således fra Forum, Brøndum sogn, Ribe amt, (se P. V. Glob: Danske Oldsager nr. 348

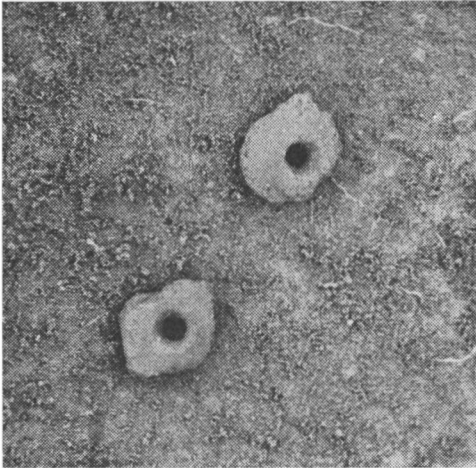

Stridsøksen fra Sdr. Holsted.

side 46). Graven var en såkaldt bundgrav fra enkeltgravsfolket og må være omkring 4000 år gammel.

Ved gravens østende blev der gjort et meget interessant fund, der foreløbig må betegnes som enestående, da man ikke har et tilsvarende fra denne tid. Her lå der ved det sydøstlige hjørne 20 cm fra brolægningen to gennemborede lersmykker eller amuletter. Da de er sodsværtede på bagsiden, ser det ud til, at de er lavet af to stykker lerkar-skår, hvori der er boret et hul i midten og fore-

taget en afrunding af siderne. De har en længde af 3,3 og 3,5 cm og en bredde af ca. 2,3 cm. Begge huller viser tydelig snoreslid. Fra jernalderen forekommer der ret almindelig lerkarskår med gennemboede huller (se f. eks. FRA 1939, s. 173 f.). Stykkerne er dog gennemgående meget større, 7 til

Leramuletterne fra Sdr. Holsted.

17 cm, og der er gættet på, at de har været brugt som si.

Det eneste ved Holsted-fundet er dette, at stykkerne er fundet i en stenaldergrav, og at de mere har præg af smykke-amulet end brugsgenstand.

Amuletterne lå lidt dybere end brolægningen, og det ser ud til, at de lå på primært leje — det lysebrune undergrundssand — uden spor af muld eller pløjestriber. Amuletterne har en vis lighed med de flade ravskiver, som findes i en del mandsgrave, særlig i undergravene, og som man har regnet med

har siddet på bæltets frit nedhængende ender, hvorfor de gerne findes i gravens midte eller noget derunder. Der er en mulighed for, at de fundne lerstykker kan have gjort det ud for de flade ravskiver — en slags fattigmands erstatning — men jeg synes, der er mere, der taler imod det.

1. Amuletterne lå ikke i selve graven, men lige uden for denne.
2. Da ploven ikke har flyttet øksen, der lå på sin plads, vil den sikkert heller ikke have flyttet amuletterne, der nærmest skulle ligge lidt dybere mellem stenlægningen.
3. Amuletterne lå pænt ved siden af hinanden og havde begge den brune overside opad.
4. Intet tydede på, at jordlagene var vendt, hvor amuletterne lå.

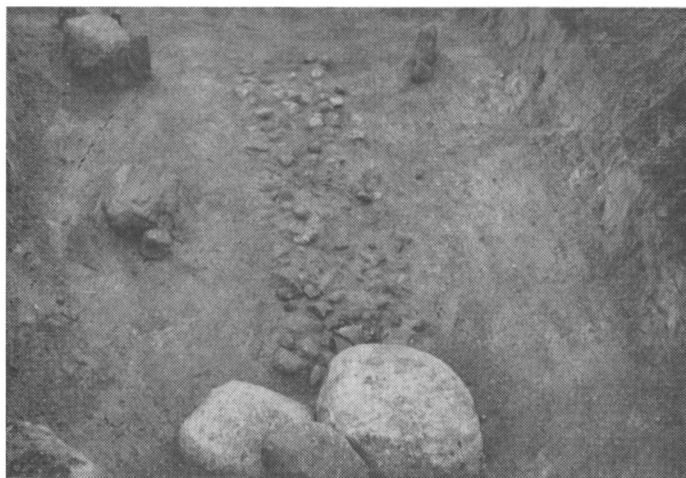
For mig at se, er der derfor mere, der tyder på, at lerstykkerne ikke er noget, der hører til mandens dragt, men virkelig er amuletter, der er lagt hen til kisten, for at den døde kunne få del i de undergørende kræfter. Vi kan kun gisne om, hvem der har lagt dem ned — måske hans kvinde eller dødemaneren selv, om bopladsen har kendt en sådan.

Man må håbe, at senere fund må kunne hjælpe til at klarlægge spørgsmålet: brugsgenstand eller amulet.

Også i *Læborg* kom jeg ud for et interessant fund, hvor *gdr. Alfred Hertz*, »*Stagelundgaard*«, var stødt på en sten i marken, hvor der var en ganske svag forhøjning, så man kunne ane, at der engang havde været en lille høj.

Det viste sig, at gårdejeren var stødt på gravens største sten under pløjning. Den lå i gravens vest-

ende sammen med to andre sten, der var en del mindre. Den egentlige grav var stenlagt i midten, og stenlægningen var 173 cm lang og bredden kun 35-38 cm. Graven lå ret øst-vest, og vestendens tre, store sten lå 20 cm uden for stenlægningen. Ved den nordre langside var der to stensamlinger, fire

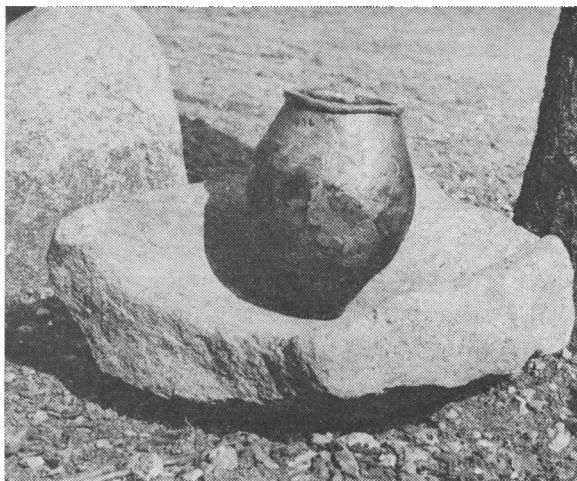
Læborg-graven set fra vest.

sten lå ved østenden og to omtrent ud for midten. Den største sten lå 23 cm fra brolægningen. Ved den søndre langside var der kun to sten, der stod ved østenden, og den største stod på højkant og var 25 cm fra brolægningen. Det ser således ud til, at den formodede plankekiste har støttet sig til disse sten og altså gået langt uden for stenlægningen i midten, hvorpå selve liget har ligget man mener ikke, at der har været bund i plankekisten, der kun bestod af træramme og trælåg. Det ligger nær at antage, at man har dækket stenlægningen med

dyreskind, som vi kender det fra bronzealderens egekister.

Gravens bund lå 40 cm under overfladen og var nedgravet 20 cm i undergrunden — altså en såkaldt undergrav fra enkeltgravsfolket.

I gravens vestende lå en knust lerkrukke oven på stenlægningen, og mellem skårene fandtes en

Lerkarret fra Læborg-graven med ravperle og 10 flækkepilespidser.

lille ravperle og 10 flintpilespidser, der var hugget som små flækker i mere eller mindre pilespidsfacon. Tæt ved den østlige ende fandtes endnu en gennemboret ravperle.

Lerkarret viste sig at være noget for sig selv, da jeg fik det sat sammen. Det lignede slet ikke de svajede bægre, som kendes fra undergravstid, og mærkeligt var det også med de mange pilespidser i krukken. Fundet står derfor som en ener, og man-

gelen af stridsøkse gør det også vanskeligt med bestemthed at sige, hvor graven hører hjemme. Karret er krukkeformet og lysebrunt. Det er 19 cm højt og har en mundingsdiameter på 10 cm og en lille fod på kun 5 cm, slank og pæn i formen, men ganske uden ornamenten. Har den gravlagte ligget på højre side, som skikken var i undergravs-

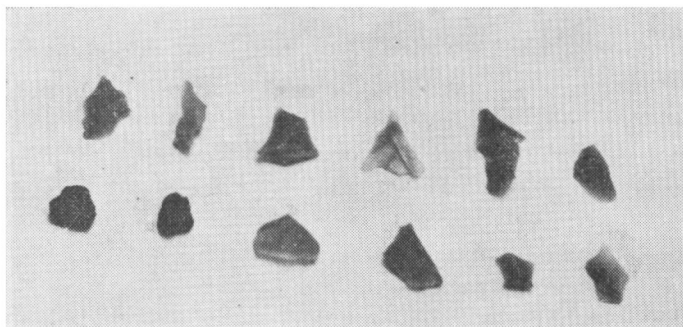
Læborg-gravens vestende. Man ser rester af krukken med flintpilespidserne.

tid, så har krukken stået bag hovedet, og man må tænke sig de ti pileskafter rage op af krukken. Krukkens høje slanke facon gør den jo særlig velegnet som pilekogger. Krukken kan også være lagt på siden inde i kisten, hvis kisten ikke har været høj nok. Det er sikkert en husholdningskrukke, der er benyttet, hvorfor sådanne ellers ikke findes i gravene, og da bopladsfund fra enkeltgravsfolket næsten er ukendt, så har vi endnu ikke kendskab til de lerkar, der hørte med til den daglige hus-

holdning. Krukkens mundingsrand har udadtil en vulstagtig fortykkelse.

Da krukken tilsyneladende var en ukendt type, sendte jeg et fotografi til professor C. J. Becker, som skriver til mig: »Lerkarret er i hvert fald ikke stenalder, men ligner efter billedet mest af alt ældre romersk jernalder. Dog vil jeg nødig udtale mig helt bestemt, før jeg har set selve stykket.«

Lerkarret blev så sendt til professoren, der tilskriver mig: »Når jeg skrev, at det ikke kunne

Læborg-gravens 10 pilespidser og 2 ravperler.

være stenalder, var det dels ud fra randen, dels ud fra den skinnende overflade. Det sidste punkt har vist sig at være senere påsmurt konserveringsmiddel; men til gengæld har jeg kunnet se nogle af hundskårene uden det. De gør nu ikke indtryk af jernalder. Jeg ved ikke, hvad jeg skal sige, for jeg har ikke set noget direkte sidestykke. Som sagt tyder lermassen enten på stenalder eller ældre bronzealder, men den tykke rand er højst usædvanlig her. Selve graven er efter min mening heller ikke helt typisk; men den kan bedst være en enkeltgrav.

— Jeg har vist karret til I. afdeling, hvor alene Norling-Christensen var hjemme. Han kunne ikke sige mere, men ville meget gerne låne stykket til fotografering. De får det derfor tilbage direkte fra museet.«

På fotografiet ser man krukken stå på en skubbeværn, som blev pløjet op på samme mark, hvori graven fandtes.

Af de ti pilespidser ser de seks ud til at have været brugt, da tre spidser er afknækket, og de andre tre har spidserne stærkt slidt. De er alle slået som flækker og tildannet til pilespidser. Fire af dem er langagtige og har en slags skafttunge, som ved de to er noget vredent, og på højre side mellem blad og skaft er der som en slags modhage. På en af pilespidserne er der lige under denne modhage tydelig retouchehugning. Den længste pilespids er 5 cm. En af pilespidserne er udpræget trekantet og har en længde af $3\frac{1}{2}$ cm og en bredde forneden af 2,8 cm. De to nederste kanter på en sådan bred pilespids må sikkert rage uden for selve pilen som modhager. Tre af pilespidserne må karakteriseres som tynde spån med en lille spids. Alt i alt ser det ud til, at pilespidserne er slået af en uøvet hånd, og de kan jo slet ikke måle sig med gudenaakulturens smukke tværpile eller jættestuefolkets elegante, trekantede langpile. Også dette taler stærkt for, at graven, trods den ejendommelige krukke, tilhører enkeltgravsfolket, da det er kendt, at netop dette folk var mindre gode flintmagere.

Så var det alligevel godt, at den døde fik sine pile med i krukken i stedet for suppe.
